

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин
Кафедра реклами і зв'язків з громадськістю

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Іващук Антоніна Анатоліївна

« ___ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ
БЛАГОДІЙНИХ ФОНДІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ
КУЛЬТУРИ

Виконавець: Торхова Олександра Дмитрівна

Керівник: старший викладач

Стельмашов Артем Кирилович

Нормоконтролер: канд. іст. наук

Кулинич Олександра Іванівна

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	7
ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ	7
1.1. Понятійний апарат тематики інклюзивності	7
1.2. Корені відсутності інклюзивної поведінки у країнах пострадянського суспільства.....	14
1.3. Досвід та приклад Європейських країн щодо безбар'єрності у суспільстві	17
Висновок до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2.....	21
СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ	21
2.1. Нові формати естетичної реклами з урахуванням інклюзії	21
2.2. Безбар'єрність як нова суспільна норма. Довідник безбар'єрності за ініціативи першої леді Олени Зеленської	26
2.3. Важливість толерантності до ЛГБТ спільнот в Україні, зокрема у військовій сфері.....	32
Висновки до розділу 2.....	34
РОЗДІЛ 3.....	35
ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ У БЛАГОДІЙНИХ ЗАХОДАХ	35
3.1. Загальна характеристика проекту.....	35
3.2. Розробка стратегії івенту	37
Висновки до розділу 3.....	38
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що інклюзія це невід’ємна частина суспільства будь-якої цивілізованої, сучасної країни. Актуальність полягає у повномасштабному вторгненню та великій кількості жертв з моральними та фізичними вадами, такими як ПТСР, протезування та інші каліцтва, котрі були отримані у ході повномасштабного вторгнення. Метою сучасних українських рекламистів є зробити новітню концепцію реклами, в якій є місце інклюзії, щоб діти, котрі постраждали від війни та отримали каліцтва різної степені не відчували себе чужими та «не такими, як всі». Також слід висвітлити боротьбу з об’єктивізацією до таких людей. Включення нових слів та заміна застарілих таких як «інвалід» на «людина з інвалідністю», акцентуючи увагу на особистості, а не на її ваді. Актуальність полягає у комфорті проживання у нашій країні військових, які зазнали душевних, моральних або фізичних ушкоджень. Щоб на прикладі європейських країн висвітлити та розробити необхідні умови, комфорт та комфортні умови для них у ЗМІ і так само у рекламних інтеграціях, рекламній естетичності. Висвітлити створення нової гілки реклами та нової естетики з урахуванням інклюзивних цінностей. Важливість даної теми полягає у повазі до людей, котрі зазнали шкоди від рук російських загарбників та включення українців до суспільства, зробити їх частиною суспільства, познайомити людей з фізичними каліцтвами та пояснити, що це нормально і людина ніяк не відрізняється від інших у моральному плані.

Інклюзивність – це принцип, який забезпечує рівні можливості та повагу до всіх людей, незалежно від їхніх особливостей. Забезпечення інклюзивної культури є необхідністю для побудови справедливого та рівноправного суспільства. Також розвиток інклюзії є важливим для розвитку інновацій. Різноманітність думок та досвідів, яку забезпечує інклюзивне середовище може

стимулювати творчість та створення нових можливостей та ідей. Також наявність в компанії або бізнесі політики інклюзивності може підвищити задоволення працівників та знизити ризики дискримінації та конфліктів у суспільстві. Актуальність теми є важливою для того, щоб створити та забезпечити рівні можливості та повагу до всіх громадян нашої країни, незалежно від їх особливостей, також щоб забезпечити рівні права та можливості та вплинути на творчий запал та задоволення працівників у рівній культурі.

Мета дослідження: полягає в розумінні та визначенні ролі і значення інклюзивного контенту у формуванні інклюзивної культури в контексті благодійних фондів.

Визначена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Схарактеризувати теоретичні засади інклюзії та інклюзивним цінностям.

2. Вивчення актуальних теоретичних джерел і наукових досліджень щодо інклюзивності, інклюзивної культури та ролі контенту в цьому контексті. Це дозволить отримати всебічне розуміння тематики дослідження та допоможе сформулювати теоретичну основу дослідження.

3. Вивчення та аналіз передового досвіду створення та просування інклюзивного контенту в інших сферах, таких як медіа, реклама, культура тощо. Це дозволить використати найкращі практики і перенести їх на контекст благодійних фондів.

4. Визначення принципів та критеріїв інклюзивного контенту для благодійних фондів. Це вимагає розробки критеріїв, які враховують уникнення стереотипів і дискримінації, а також забезпечення доступності для всіх аудиторій.

Об'єкт дослідження – інклюзивні цінності та інклюзивна культура.

Предметом дослідження є інклюзивний контент у рекламних інтеграціях

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять принципи й методи системного та компаративного аналізу, формалізації та узагальнення даних науково-методичної літератури. Також використано такі

журналістичнознавчі методи дослідження як контент-аналіз та контент-моніторинг тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розширенні теоретичного розуміння інклюзивності та її впливу на формування інклюзивної культури в контексті благодійних фондів. Дослідження вносить вагомий внесок у вивчення теоретичних основ інклюзивного контенту, його ролі та значення у створенні інклюзивної культури, зокрема в сфері благодійних заходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у підвищенні свідомості про інклюзивну культуру: Інклюзивний контент може сприяти формуванню інклюзивної культури, змінюючи стереотипи, підвищуючи свідомість та розуміння важливості інклюзії. Благодійні фонди, використовуючи рекомендації та практичні ресурси, розроблені в дослідженні, можуть створювати контент, який просуває цінності інклюзивної культури. Це може мати довготривалий вплив на суспільну свідомість, сприяючи більшому прийняттю різноманітності та рівноправності.

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження висвітлювалися на «Всесвітній конгрес Авіація в 21 столітті – безпека авіації та космічні технології» з науковою тезою «Інклюзивна комунікація як інструмент формування інклюзивної культури» (подано до друку), також участь у науково-методологічному семінарі «Права людини: відображення у медіапросторі» з темою «Генеza використання стереотипів в медіа-просторі: від расових до гендерних»(подано до друку).

Публікації. Основні положення дипломної роботи було викладено у публікаціях:

Торхова О.Д «Інклюзивна комунікація як інструмент формування інклюзивної культури» (14.09.2022) подано до друку, Торхова О.Д. «Генеza використання стереотипів в медіа-просторі: від расових до гендерних» (27.02.2023) подано до друку.

Структура й обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 3 розділів (9 підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків,

списку використаних джерел (30) і додатків. Загальний обсяг роботи становить 49 сторінок, основний текст викладено на 45 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

1.1. Понятійний апарат тематики інклюзивності

Інклюзивність – це створення комфортного середовища, де кожна людина має можливість брати участь та бути залученою у суспільні явища, бути включеною у повсякденне життя без будь-яких обмежень на підставі різних характеристик таких як: раса, стать, фізичне або моральне здоров'я, психологічні та ментальні каліцтва, вік, етнічне походження, сексуальна орієнтація тощо[1].

Основні поняття, які можуть бути використаними у інклюзивній тематиці:

1. Дискримінація – процес обмеження прав, недопущення до суспільного життя, обмеження можливостей інших людей через те, що вони мають відмінні характеристики, наприклад фізичні або ментальні особливості, стать, вік або расу.

2. Рівність – це принцип за яким кожна людина оцінюється як окрема особистість зі своїми власними думками, мріями, цілями та має однакові права та можливості, незалежно від її характеристик.

Інклюзивність – це певне комфортне середовище, де кожна людина відчуває себе цінною, важливою та почутою, відчуває повагу та підтримку, не зважаючи на свої особливості та відмінності від інших людей. Інклюзивність – це відчуття прийняття різноманітностей у всій її сферах, включаючи відмінності у етнічній приналежності, віці, статі, релігії, сексуальній орієнтації, соціально-економічному статусі та фізичних здібностях. Інклюзивність означає визнання того, що абсолютно кожна людина має свою окрему душевну організацію, свій унікальний досвід та світогляд, визнання якої є важливою частиною суспільства. Це передбачає активний пошук і включення різних точок зору, різних думок та поглядів, а також формування та створення культури поваги та відкритості, де

абсолютно кожному комфортно та безпечно. В такому суспільстві спокійно можна ділитись своїми думками та вільно висловлювати свою думку. Важливість для українського суспільства полягає у тому, щоб створити рівність, комфорт та визнання для всіх людей у суспільстві. Для цього варто створити інклюзивний простір у соціальних мережах, рекламі та ЗМІ. Саме таким чином можливо подолати бар'єри між людьми, позбутися булінгу та дискримінації. Прийнявши інклюзивність, можна побудувати більш сприятливі умови для певних спільнот суспільства. Інклюзивність, різноманітність і приналежність на робочому місці стали невід'ємними частинами сучасності, постійно присутньої ідеології організацій. Різноманітність і інклюзивність швидко переміщуються на вершину списків пріоритетів організацій через цінність, яку вони додають [3].

Проте одна з найбільших проблем, з якою ми стикаємося сьогодні — це створення різноманітного та інклюзивного середовища для робочої сили. Щоб досягти справжньої різноманітності та інклюзії, потрібно більше, ніж навчальне відео чи заняття про ввічливість із колегами. Багато відомих організацій вживають заходів на різних фронтах, включаючи наймання, просування по службі, можливості, поведінку тощо, щоб прищепити, вдосконалити та постійно контролювати ці принципи. Поінформованість про бізнес-обґрунтування інклюзії та різноманітності зростає. Хоча соціальна справедливість, як правило, є початковим поштовхом для цих зусиль, компанії все більше починають розглядати інтеграцію, різноманітність і приналежність як джерело конкурентної переваги, а точніше, як ключовий фактор зростання. Організації, які серйозно ставляться до різноманітності та інклюзії, визначили відданість, сміливість, усвідомлення упередженості, допитливість, культурний інтелект і співпрацю як шість рис інклюзивного лідера. Ці компанії включають ці здібності у свої програми оцінки лідерства та розвитку лідерства. Щоб запровадити різноманітність та інклюзивність у своїй організації, лідери повинні внести зміни в процеси та системи. Менеджери повинні нести відповідальність за результати своїх команд, а також за свою власну поведінку. Дослідження показують, що одним із джерел упередженості на рівні організації є відсутність неоднорідності

думок. Лідери та менеджери отримують вигоду, слухаючи людей, які думають по-іншому, оскільки ці люди часто вносять деякі з найбільш інноваційних ідей команди[5].

Інклюзія на робочому місці все більше стає постійною ідеологією в багатьох організаціях. Досягнення різноманітності та інклюзії в усьому світі є великим і складним завданням, яке організації не можуть вирішити миттєво. Перетворення цієї мрії в реальність вимагає серйозної відданості та постійних зусиль усієї організації, але результат вартий зусиль. Переваги взаємовигідні — щасливіші, продуктивніші співробітники та процвітаюча організація. Соціальна інтеграція означає, що всі люди мають найкращі можливості насолоджуватися життям і добре працювати в суспільстві – і гарантувати, що ніхто не залишиться осторонь чи виключеним[7].

Це не просто ідеал – можливість брати участь у житті суспільства, бути вільним від дискримінації та несприятливого становища є основним правом людини, закріпленим у Загальній декларації прав людини, а також у кількох інших договорах, які складають збірник прав людини. міжнародне право. Це включає рівні можливості: мати доступ до освіти та навчання, мати чесне працевлаштування, мати комфортний та безпечний дім, захист, користуватися послугами охорони здоров'я, громадським транспортом та іншими послугами, спілкування з родиною, друзями та місцевою громадою, подолання особистих криз, такі як погане здоров'я фізичне або моральне, бути почутими та впливати на рішення, які їх стосуються. В інклюзивному суспільстві кожен має значуще, цінне місце в суспільстві, незалежно від свого віку, культурного походження та етнічної приналежності, статі, гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. Також не залежить від релігійних переконань, освіти та життєвого досвіду. Без соціальної інклюзії – виникає протилежне явище – соціальне виключення, або обмеження доступу до суспільства та можливості брати участь у ньому.

Дискримінація часто призводить до соціальної ізоляції. Значна частина соціального відчуження виникає внаслідок дискримінації окремих осіб або груп за ознаками чи соціальними, економічними та фізичними недоліками.

Дискримінація може вплинути на зайнятість і дохід людини, її доступ до медичної допомоги, освіти та інших послуг. Це також може ускладнити участь у їхній спільноті – наприклад, у роботі чи приєднанні до громадської групи. Дискримінація на основі захищених ознак, таких як вік, стать, інвалідність, раса, стать, інтерсексуальний статус, гендерна ідентичність і сексуальна орієнтація в певних сферах суспільного життя, включаючи освіту та роботу, є протизаконною, і федеральне законодавство захищає від цього. Зокрема, представники корінних націй, спільнота ЛГБТІКА+, релігійні меншини та люди з обмеженими можливостями належать до груп, які продовжують зазнавати найбільшої дискримінації та стикаються з маргіналізацією та додатковими перешкодами для доступу до послуг та участі в житті спільноти. Як наслідок, люди, які зазнають дискримінації, мають більше шансів мати погані наслідки для здоров'я та піддаються більшому ризику залишитися з психічними або психологічними травмами або хворобами і мають більший ризик до самогубства через нерозуміння та дискримінацію. Багато компаній сьогодні сприймають різноманітність на робочому місці, але досі не усвідомлюють, чому залучення є однаково важливим. Хоча різноманітність є життєво важливою основною цінністю, вона не буде процвітати без залучення[10].

Різнманітність, справедливість та інклюзивність (DEI) — це не просто модні слова — це спосіб життя багатьох компаній і має бути основною цінністю для всіх компаній. У Google є сторінка, присвячена різноманіттю, і, як і інші технологічні компанії, включаючи Facebook, Microsoft і Apple, вона подає щорічний звіт, у якому детально описує збільшення чи зменшення різноманітності своїх співробітників. Очевидно, що потрібен більший прогрес, і залучення є ключем до успіху. Але що таке інклюзія і чому компанії повинні її підтримувати та розвивати? Ось п'ять причин надати пріоритет інклюзії. Інклюзивність покращує залучення працівників. Дослідження Gallup показало, що працівники на інклюзивному робочому місці більш заангажовані, демонструють активнішу підтримку своєї компанії та мають вищий рівень утримання. Проте, за даними Gallup, лише 34% працівників вважають себе

зайнятими на робочому місці. Вони виконують роботу, але докладають небагато додаткових зусиль, і їх зв'язок із роботодавцем не виходить за межі зарплати. Це дає значну можливість для організацій підвищити продуктивність і результати через залучення. «Кожне велике дослідження залученості співробітників (Glint, Qualtrics, Glassdoor) минулого року виявило, що питання № 1 у залученості зараз — належність», — сказав Джош Берсін, галузевий аналітик і засновник Josh Bersin Academy. «Це означає дати людям відчуття, що вони включені, вони підходять, а їхній особистий стиль і відмінності шануються на роботі. Тому «включення» або «приналежність» є надзвичайно важливим показником залучення, утримання, інновацій та обслуговування клієнтів». Інклюзивність покращує досвід співробітників[11].

Інклюзія дозволяє людям говорити, впроваджувати інновації, ділитися новими ідеями та, очевидно, допомагати іншим без ризику. Інклюзивне робоче середовище також показує, що роботодавець зацікавлений у їхніх ідеях і перспективах, що підвищує задоволеність і підвищує лояльність до бізнесу. Інклюзивні компанії з більшою ймовірністю наймуть і утримають кращих талантів, і ці співробітники з більшою ймовірністю стануть захисниками компанії. Також інклюзивність є важливою частиною успішного бізнесу. Бренд, котрий себе поважає – ніколи не дозволить у своїй компанії дискримінацію та зверхність. Інклюзивна культура дозволяє кожній людині сказати, що вона належить до компанії, її цінують і дають можливість бути собою. Усі молоді люди ростуть, стикаючись із різноманітним досвідом. Інклюзивні умови пропонують учням багато можливостей набути корисних навичок, таких як дотримання розпорядку дня, пошук різних способів вирішення проблем, використання гумору та обмін історіями, а також ефективне спілкування. Наші студенти з обмеженими можливостями та без них моделюють та навчають один одного соціально цінної поведінки. Використання передового досвіду викладання та навчання. Важливо розробити навчання, яке відповідає потребам усіх учнів. Працюючи разом, ми можемо розробити навчання на рівні класу, щоб краще відповідати потребам усіх наших учнів. Універсальний дизайн для

навчання (Universal Design for Learning, UDL) — це структура, яка може бути використана для спрямування практики, щоб інструкції та оцінювання були подані таким чином, щоб надати доступ до інформації найширшому колу учнів. UDL допомагає нам належним чином варіювати способи навчання студентів. Це також дозволяє учням продемонструвати різні способи розуміння основних понять предмета. Використовуючи UDL, ми можемо включити численні та гнучкі засоби залучення, представлення та вираження на етапах планування діяльності та уроків для всіх наших учнів. У нас є спеціальна область UDL, де ми можемо глибоко зануритися в тему. Побудова стосунків. Запитайте будь-кого, що вони пам'ятають про свої шкільні роки, і більшість скаже вам, що це друзі, яких вони знайшли[10].

Інклюзивне навчальне середовище надає учням з обмеженими можливостями та без них багато можливостей налагодити стосунки зі своїми однолітками. Ці стосунки формують початок дружби, яка є джерелом веселощів і насолоди, а також важливим джерелом емоційної підтримки у складні часи. Коли ми розглядаємо, що найбільше впливає на якість життя, «друзі» часто з'являються у верхній частині списку. Таким чином, можливість спілкуватися з різноманітною групою однолітків є важливим результатом інклюзії для всіх учнів. Посилення підтримки для всіх студентів. В інклюзивних школах ресурси та педагоги можуть використовуватися для створення ефективніших і ефективніших можливостей навчання для всіх учнів. Коли учні з обмеженими можливостями навчаються в загальноосвітніх класах, спеціальні педагоги та спеціалізована педагогічна підтримка надають підтримку в цих умовах[9].

Це призводить до того, що вчителі загальної освіти та учні мають більший доступ до додаткового досвіду. Загальноосвітні педагоги помітили, що їх навчальний діапазон розширився в результаті командного навчання з дефектологами. Незалежно від того, чи є ми вчителями загального профілю чи вчителями-спеціалістами, підтримка один одного в задоволенні освітніх потреб усіх учнів є найважливішою справою. Інклюзивна освіта - це найкращий спосіб надати всім дітям справедливу можливість відвідувати школу, навчатися та

розвивати навички, необхідні для успішного розвитку. Інклюзивна освіта означає інтеграцію або залучення всіх без винятку учнів до тих самих класів і тих самих шкіл. Це включає в себе інтеграцію або залучення студентів з особливими потребами[4].

Це також означає, що «особливості» студента слід розглядати як елементи різноманітності, а не як проблему. Це перетворюється на реальні можливості для навчання для дітей, які часто були виключені, включаючи дітей з обмеженими можливостями та тих, хто розмовляє не англійською мовою. Інклюзивні освітні системи розуміють важливість унікального внеску, який студенти з різного походження вносять у клас, приносячи користь класу в цілому. Такий освітній процес визначає перешкоди, з якими може зіткнутися будь-який учень, і працює над усуненням цих перешкод. Інклюзивне навчання означає, що всі учні включені в розпорядок дня в класі. Фактично вважається злочином не приймати їх і навіть не забезпечувати їхні потреби в будь-якому класі чи школі. Від інструкторів потрібне багато творчого мислення, щоб створити середовище, у якому всі діти почуватимуться достатньо комфортно для участі[6].

Інструкторам потрібно буде навчитися викладати новими та унікальними способами, щоб задовольнити потреби всіх учнів у своїх класах, щоб кожна дитина могла бути залученою. У широкому сенсі переконання та принципи інклюзивної освіти стверджують, що всі діти: можуть навчитися, можуть відвідувати звичайні класи відповідно до віку, можуть отримати навчальну програму, яка відповідає потребам, можуть отримати відповідні освітні програми, повинні мати можливість брати участь у позакласних і позашкільних заходах. Також має бути співпраця та співпраця вдома, у школі та в громаді. Це основа, яка створює сприйняття та вдячність для всіх учнів на все життя[7].

Зараз інклюзивна освіта в Україні мусить бути направлена на облаштування всіх необхідних умов для людей з інвалідністю і ще додаючи до цього правильне вміння спілкуватися з дітьми, котрі зазнали психологічних травм від війни, котрих можуть лякати гучні звуки та шум, котрі втратили свої домівки і вимушені бути переселенцями. Зробити абсолютно комфортні умови,

щоб діти не відчували себе чужими через те, що втратили свою домівку, а показати, що їх люблять та приймають будь-де. Також вчителям варто звертати на рівень стресу та можливо додавати додаткові завдання для таких дітей, бо сильний рівень стресу може впливати на сконцентрованість та встигання засвоювати інформацію[5].

1.2. Корені відсутності інклюзивної поведінки у країнах пострадянського суспільства.

У пострадянських країнах, після другої Світової війни була ціль показати свою непереможність, міць та силу. Для цієї країни було найважливішим не комфорт та значимість людей, не турбота про військових та ветеранів, котрі віддали своє здоров'я моральне або фізичне або життя за цю перемогу – а тримати обличчя найсильнішої країни світу, котра перемогла всіх. Через цю «красиву картинку» влада ховала людей з інвалідністю після війни, не давала можливість з'являтися на хороших роботах, бо вважала це мати таких людей у своїй країні – це сором. Для закордонних ЗМІ СРСР демонструвала красивих чоловіків – військових, котрі були гарно одягнені та посміхалися, дарували жінкам квіти та всі були спортивними. Такий собі «образ солдата». В той час як справжні військові були з контузіями, без рук та без ніг, залишались нікому непотрібні у себе вдома, запиваючи все алкоголем або вчиняючи самогубство від отриманих травм та психологічних проблем. Але владі було не вигідно показувати справжню війну і той жах і біль, котрі вона принесла. Владі було найважливіше показати яка вона сильна і як ця перемога дісталась «просто». З тих часів пішла культура ховання. Ховати свої психологічні травми і робити вигляд, що все добре і казати «я ж не хворий, щоб ходити до психолога», зберігати шлюб, заради красивої картинки і в той час пробачати фізичне насилля та зради, ховати всі страждання та «не виносити сміття з дому», виправдовуючи тим, що «сама винна, б'є – значить кохає», бо розлучення це абсолютний сором і «що ж скажуть люди?». Пішла менталітетна особливість терпіти до останнього і не ходити до лікарів, бо це ж якось соромно хворіти. Всі люди повинні бути

красивими, сильними та спортивними. А якщо ти якийсь не такий – ти не можеш бути частиною суспільства. Про психологічні проблеми взагалі було соромно говорити уголос, бо тебе одразу повинні забрати у психічну лікарню і це означає що ти «ненормальний», хоча працювати з психологом це як регулярно ходити до лікаря, якщо відчуваєш у якомусь питанні дискомфорт і в усіх сучасних та успішних компаніях є психолог, котрий допомагає працівникам уникнути вигорання, навчитися відпочивати та допомагає у подоланні внутрішніх проблем. Звісно, в таких умовах інклюзивність – неможлива, бо ідеологія, що кожна людина унікальна та особлива, абсолютно протистоїть цьому, коли є «нормально», а якщо людина має особливість, то все, вона «ненормальна». Ця структура навіювалась десятками років та занурювала людей у цю ідеологію «як і всі». Людям було страшно проявлятися, виглядати особливо та унікально, і цей страх неприйняття та осуду передавався своїм дітям з покоління в покоління. Тому у відсутності інклюзивної поведінки в пострадянських країнах може бути задіяно кілька основних факторів. І перший – це спадщина радянської доби: ідеологія радянської системи, яка використовувала упередження щодо окремих соціальних груп, з часом ця система глибоко вкоренилася в пострадянських країнах. Це призвело до розвитку культури пасивності та недовіри до тих, хто відрізняється від більшості. Також низький рівень обізнаності та освіти: у багатьох пострадянських країнах спостерігається низький рівень культурного розвитку та освіти, що може перешкоджати здатності людей розуміти та поважати різноманітність. Через це можуть сформуватися негативні стереотипи та вчинки, які ігнорують потреби тих, хто відрізняється від більшості. Також коренем проблеми може бути безкарність, а саме відсутність достатнього правового захисту та ефективного застосування антидискримінаційних законів: багато пострадянських країн не мають достатньої правової системи для забезпечення рівності та захисту прав тих, хто відрізняється від більшості. Це може призвести до безкарності та безпеки дискримінаційної поведінки. І, звісно, корупція та економія на університетських або шкільних програмах, відсутність збагаченням кругозору дітей та показу різних аспектів життя, також недостатні

ініціативи та програми для сприяння розумінню різноманітності та цінності інклюзивної поведінки. У багатьох пострадянських країнах програми не мають достатнього фінансування та підтримки, призначених для підвищення розуміння різноманітності та цінності інклюзивної поведінки. Як наслідок, люди могли не розуміти важливості та врахування потреб і прав осіб з різними вимогами та характеристиками. Це призводило до того, що люди не отримували належної освіти щодо інклюзії та дискримінації.

У деяких пострадянських країнах релігійні та культурні переконання можуть призвести до відчуження та дискримінації тих, хто відрізняється від більшості. Наприклад, у цих країнах можуть існувати упередження, щодо жінок або членів певної етнічної групи чи спільнот. Підсумовуючи, причини відсутності інклюзивної поведінки в пострадянських країнах пов'язані з історичними, культурними, правовими та освітніми факторами. Реалізація зусиль і програм, спрямованих на підвищення обізнаності про різноманітність і цінність інклюзивної поведінки підвищила би популярність інклюзивності у пострадянських країнах, а також забезпечення правового захисту та ефективного застосування антидискримінаційного законодавства є важливими для зміни цього сценарію.

Політична ідеологія Радянського Союзу вимагала від держави шанобливого та доброго ставлення до людей, які стали інвалідами війни, на міжнародній арені вони і виступали такими, котрі турбуються і поважають. Однак насправді суспільство часто дискримінувало та недооцінювало людей з інвалідністю, пов'язаними з війною. Щоб пояснити це, можна використати кілька речей: у Радянському Союзі ця непохитна віра в мудрість наказів і розпоряджень вищого керівництва стала відомою як культ лідера. Інші точки зору не цінувалися, а іноді навіть каралися. Недостатня увага до тих, хто був поранений у боях: в контексті складних економічних обставин і післявоєнної реконструкції ті, хто був поранений у боях, не завжди мали дохід або становище, на яке вони заслуговували. Їх часто називали каліками, слабкими і що вони самі винні у своїй необачності, що вони отримали поранення або якусь ваду. Бо

суспільство бачило по телевізору, в газетах красивих та статних військових, та пишалося такими, а військових з інвалідністю вважало чимось слабким, жалким та не вартим уваги. Дискримінація інвалідів: ветерани з інвалідністю зазнавали дискримінації та несприятливої точки зору з боку суспільства, влади, бо владі було вигідніше, щоб вони померли, ніж виділяти кошти на їх лікування та проживання, тому ветерани з каліцтвами відчували себе покинутими та неважливими. Звідси витікає відсутність пандусів у пострадянському суспільстві, відсутність інклюзивного навчання та освіти, відсутність туалетів для людей на візку, та незручні автобуси, потяги і транспорт у цілому. Це робилося задля того, щоб люди з інвалідністю не показувалися на люди, не виходили зі своїх домівок і мовчали у себе вдома, сумно проживаючи роки. Бо владі було вигідніше не витратити на це кошти і економити на розвитку таких людей. Загалом така поведінка, котрою керувала росія показує бідність культури, невігластво та жадібність, егоїзм та обмеженість думки. Якщо країна сильна – то це означає боротися за комфортне життя, фізичне та моральне здоров'я кожного громадянина, витрачаючи на це ресурси та створюючи різні програми реабілітації для цього[21].

1.3. Досвід та приклад Європейських країн щодо безбар'єрності у суспільстві

У кожній країні, котра входить до спілки ЄС є спільні правила та закони, котрі порушують теми інклюзивності та безбар'єрності. Також люди з інвалідністю можуть комфортно пересуватися містами та будь-яким транспортом, тому що це враховано в суспільному загалі. Кожен автобус ретельно перевіряється на наявність спеціальних програм, котрі запускаються при натисканні кнопки водія, що означає опустити автобус на одну сторону, щоб людина на візку без проблем заїхала усередину. Також у кожному автобусі є спеціальні перила, місця для людини на візку. У кожному туалеті є спеціальне місце і перила для людей на візку, також є окремі кімнати для матерів з

маленькою дитиною, щоб вона могла спокійно подбати про дитину і її фізіологічні потреби у призначеному для цього місці. У будь-якому навчальному закладі також є вбиральні з спеціальним слугуванням для людей у візку. Також все навколо облаштовано мовою Брайля для зручності людей, котрі не бачать. Для багатьох європейських країн питання доступності в суспільстві є критичним. Багато країн створили закони та політику з метою сприяння інклюзивному середовищу для людей з обмеженими можливостями. Ось кілька прикладів: Швеція - є піонером у галузі суспільства без бар'єрів. Законодавча база, що регулює права людей з інвалідністю, є однією з найпрогресивніших. Згідно з шведським Законом про дискримінацію, кожна людина має право на рівні можливості, незалежно від її вади. У Швеції також запровадили норми щодо безбар'єрного громадського простору та транспорту. Норвегія: уряд Норвегії має програму, яка намагається забезпечити людям з обмеженими можливостями доступ до товарів і послуг. Розробка стандартів доступності громадських споруд, транспорту та інших об'єктів. У рамках програми розробляються стандарти доступності для громадських споруд, транспорту та інших об'єктів. Німеччина: Тема доступності в суспільстві також розглядається в Німеччині. У 2002 році був прийнятий закон, який захищає права людей з обмеженими можливостями та зобов'язує роботодавців надавати рівні можливості для працевлаштування та кар'єрного зростання. Франція: у Франції також діють закони, що захищають права людей з обмеженими можливостями. Прийняття закону про доступність у 2015 році забезпечує розвиток безбар'єрного середовища для людей з обмеженими можливостями. Крім того, Франція має національну стратегію щодо людей з інвалідністю, яка закликає до усунення перешкод із середовища та гарантування доступу до державних послуг. Данія: національна політика країни щодо інвалідів спрямована на те, щоб люди з вадами мали рівний доступ до можливостей. Датське законодавство гарантує рівні шанси на роботу, освіту та участь у громадському житті. Щоб забезпечити безбар'єрне середовище та підвищити обізнаність людей з обмеженими можливостями про права, у Данії також існує національний план щодо людей з інвалідністю.

Нідерланди: Щоб гарантувати людям з обмеженими можливостями рівні можливості, Нідерланди мають національну стратегію щодо інвалідності. У Нідерландах реалізуються ініціативи щодо підвищення обізнаності громадськості про права та вимоги людей з обмеженими можливостями разом із розробкою стандартів безбар'єрності для громадських структур і транспорту. Крім того, проводяться кампанії з підвищення обізнаності населення про вимоги та права людей з обмеженими можливостями. Суспільство без бар'єрів є фундаментальною турботою національної політики та гарантованим законом правом більшості європейських країн. Розробляються спеціальні програми, закони та стандарти доступності для забезпечення безбар'єрної доступності, а також проводяться кампанії з підвищення обізнаності про потреби та права людей з обмеженими можливостями.

Польща займається питаннями інклюзії та доступності для людей з вадами. У 2013 році було прийнято Закон про підтримку людей з обмеженими можливостями, який містить вказівки щодо гарантування доступності громадських закладів і послуг. Крім того, Польща має національну стратегію щодо людей з інвалідністю, яка охоплює роки до 2020 року. Ця стратегія включає ініціативи щодо гарантування рівних можливостей для людей з обмеженими можливостями та сприяти створенню середовища без бар'єрів. Крім того, у Польщі діє низка організацій, які підтримують інклюзію та захищають права людей з обмеженими можливостями. Фондація «Генерація рівних можливостей» та Асоціація інвалідів «Рівні можливості», наприклад, активно підтримують людей з обмеженими можливостями у працевлаштуванні та навчанні. Вони також реалізують кілька проєктів, спрямованих на підвищення обізнаності громадськості про права та вимоги людей з обмеженими можливостями. До повномасштабного вторгнення Україна активно займалася законами, спрямованими на інклюзивність та толерантність. Доступність та інтеграція людей з обмеженими можливостями – це проблеми з якими Україна безпосередньо боролась. Для створення безперешкодного середовища для людей

з інвалідністю у 2019 році було прийнято Закон «Про особливості забезпечення доступу до об'єктів інфраструктури осіб з обмеженими фізичними можливостями». Конвенція ООН про права людей з інвалідністю, яка стала одним із ключових інструментів інклюзії в Україні, також було прийнято у 2017 році. В Україні також діє низка державних ініціатив та програм, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для людей з обмеженими можливостями. Наприклад, Програма «Доступність», яка прагне зробити громади вільними від бар'єрів, і Програма «Інклюзивна освіта», яка має на меті надати студентам з обмеженими можливостями доступ до освітніх можливостей

Висновок до розділу 1

Отже, можна зробити такий висновок, що інклюзивність – це важлива частина будь-якої цивілізованої країни та бренду, котрий себе поважає. Інклюзивності стає все більше для сучасного бізнесу і для суспільства загалом. Інклюзивний бізнес орієнтується на різноманіття та приймає різницю серед своїх співробітників і клієнтів, що призводить до створення більш динамічного та різноманітного суспільства. Інклюзивність може зробити бізнес більш ефективним, а також внести корисні звички у суспільство. Інклюзивний бізнес може створювати нові можливості для різних груп людей, забезпечуючи їм більш доступне та приємне споживання продуктів та послуг. В цілому, інклюзивність в бізнесі може бути кроком до створення більш гуманного та прийнятливого світу для всіх. Україна має перспективне майбутнє. Таким чином Україна відходить від радянського минулого та впливу росії. Україна – це європейська держава, котра розуміє важливість і цінності цивілізованого світу і намагається змінити помилки минулого Радянського Союзу та навчитися на досвіді європейських країн, котрі вже на повну впровадили всі заходи для інтеграції маломобільних верств населення. Інклюзивність – це важливий аспект культури країни та суспільства.

РОЗДІЛ 2

СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

2.1. Нові формати естетичної реклами з урахуванням інклюзії

Раніше індустрія моди наполегливо нав'язувала суспільству естетичні стандарти, апелюючи до знаменитих пост-90-х/пост-60-х/пост-90-х, довгих ніг, «ідеальної шкіри» тощо. У гонитві за параметрами мрії жінки масово виснажували себе тренуваннями, різко обмежували дієти, носили вузькі корсети і рясно наносили косметичні засоби. Багато що змінилося в індустрії моди за останні роки — дизайнери починають активно піднімати питання різноманітності, рівності та доступності. Сьогодні мода активно «розкручує» тренд, який вчить людей приймати себе такими, якими вони є, без помилкових ілюзій, і цінувати свою унікальність. Замість елітарності прийшла інклюзивність. [23]. Люди з обмеженими можливостями все частіше з'являються на обкладинках модних журналів і показах мод.

Всесвітньо відомі моделі з інвалідністю:

Відома американська акторка та модель Джилліан Меркадо (Jillian Mercado). Лікарі в ранньому віці діагностували у неї м'язову дистрофію. Все свідоме життя дівчина пересувається на інвалідному візку. Однак це не заважає їй стати супермоделлю. У 2016 році Джилліан підписала свій перший дуже вигідний контракт. Її почали запрошувати на різні фотосесії. У 2016 році вона брала участь у створенні офіційного сайту відомої співачки Бейонсе (Beyonce). Австралійська модель Мадлен Стюарт з синдромом Дауна. Кар'єра дівчини почалася в 2015 році, коли вона підписала свої перші модельні контракти: один

з брендом одягу для фітнесу Manifesta й інший з брендом сумок everMaya. Мадлен брала участь у Тижні моди в Нью-Йорку, Тижні моди в Парижі, Тижні моди в Лондоні, Тижні моди в Дубаї, Тижні моди Mercedes-Benz China Fashion Week та багатьох інших заходах. Американська актриса, модель і спортсменка Емі Маллінз, учасниця Паралімпійських ігор в Атланті 1996 року. У дитинстві вона втратила обидві ноги, але це не завадило їй жити повноцінним життям, встановлювати світові рекорди зі стрибків і бігу в натовпі з протезами, а також стати популярною моделлю. Ще в 1999 році вона була моделлю для британського модельєра Олександра Маккуїна, відкриваючи його шоу в Лондоні, одягнувши пару дерев'яних протезів ручної роботи з масиву ясена. Крім того, Емі з'явилася на рекламних щитах у Сполучених Штатах у рамках кампанії Кеннета Коула «25 років різноманітного мислення» у 2009 році. І ставши прес-секретарем L'Oreal Paris, в 2011 році була призначена глобальним послом іміджу L'Oreal. Американська модель Еллі Голдштейн з синдромом Дауна. Дівчина стала першою моделлю з інвалідністю, яка знімалася у рекламі для журналів Gucci і Vogue. Еллі займається моделлінгом з 2017 року. Вона також знялася в різдвяній кампанії мережі косметичних продуктів «Superdrug» і брала участь у рекламі Чемпіонату світу серед жінок від бренду Nike. [23]

Виробник культової ляльки Барбі Mattel у 2019 році представив серію ляльок Fashionistas, у якій зображена лялька з синдромом Дауна. В історії компанії це був перший показ ляльки Барбі з обмеженими можливостями. Президентка і головна виконавча директорка NDSS Кенді Пікард (Candy Picard) сказала, що для неї було честю працювати над новою лялькою. "Це так багато значить для нашої громади, яка вперше може погратися з лялькою Барбі, яка виглядає як вони. Це величезний крок вперед до інклюзії, і ми святкуємо цю подію", — пояснила Пікард. Лялька була максимально приближена до реальної картинки та мала всі фізичні характеристики людини з синдромом Дауна, включаючи характерні риси обличчя та короткі кінцівки. Виробники якомога детальніше намагалися передати всі особливості людей з цим синдромом.

Обличчя ляльки більш округле, а очі – мигдалевидні. Також цю ляльку рекламує модель з синдромом Дауна Еллі Гольдштейн (Ellie Goldstein), котра також рекламувала інші бренди, такі як Gucci та Vogue. Коментуючи нову ляльку, Гольдштейн сказала: "Я така щаслива, що існує Барбі з синдромом Дауна. Побачивши ляльку, я відчула себе приголомшеною. Вона багато для мене значить, і для мене велика честь і гордість, що Барбі обрала мене, щоб показати ляльку світу". Також на сукні цієї ляльки використовуються сині та жовті кольори та метелики, котрі символізують емблему синдрому Дауна. Громадськість добре відреагувала на цей проект «Mattel», який підтримує філософію соціальної інклюзивності. Інклюзивні іграшки, такі як ляльки та інші персонажі іграшок, допомагають виховувати хороше соціальне сприйняття людей з обмеженими можливостями та заохочують соціальні ігри та залучення дітей з обмеженими можливостями. Суспільством ця ідея Барбі була прийнята та позитивно оцінена, підпорядковуючи тим, що лялька, котра так багато років насаджувала ще юним дівчатам стандарти краси: довгі ноги, худе тіло та розкішне волосся, завжди усміхнена, з тонкою талією і великими очима. З кожним роком бренди відходять від цієї ідеалізації та стандартизації жіночого тіла як завжди «ідеального». [23]

Adidas – це глобальний бренд спортивного одягу та взуття, який активно підтримує інклюзивність та рівність в спорті. Компанія здійснює кілька ініціатив, спрямованих на підтримку людей з інвалідністю та забезпечення доступності для всіх. Однією з таких ініціатив є лінійка інклюзивного взуття Adidas Originals Superstar, що була створена у співпраці з американською компанією Tommy Hilfiger та американським фондом "Runway of Dreams". Ця лінійка взуття має індивідуальний підхід до дизайну та забезпечує зручність та комфорт для людей з різними типами інвалідності. Також у 2019 році Adidas запуснув проект "Breaking Barriers", спрямований на підтримку та популяризацію інклюзивного спорту. У рамках проекту було створено спеціальні тренувальні програми та заходи для людей з інвалідністю, зокрема з

порушеннями зору та слуху, а також з аутизмом. Крім того, компанія також підтримує спортивні організації, що працюють з людьми з інвалідністю. Наприклад, Adidas є спонсором паралімпійських змагань та змагань Special Olympics. Загалом Adidas виявляє активну підтримку інклюзивності та рівності в спорті, що допомагає збільшити усвідомлення та популяризацію інклюзивної культури в глобальному спортивному середовищі. На самому магазині завжди можна побачити рекламні фото одягу і взуття від людей з протезними кінцівками і це ще раз нагадує, що спорт та спортивний дух для всіх, хто цього бажає та прагне. Такими рекламними фото і відео Adidas популяризує людей з протезуванням, показує, що це може виглядати стильно, що ці люди можуть бути цілеспрямованими.[30]

Суспільство було приголомшлено новиною про те, що компанія Адідас розриває контракти з Каніє Вестом через його антисемітські погляди, котрі порушують цінності бренду Адідас. На Тижні моди у Парижі Каньє продемонстрував майку з надписом «White Lives Matter», що в перекладі означає «життя білих мають значення», а через кілька днів у його твіттері з'явилися антисемітські висловлювання. Компанія Адідас негайно заявила, що знімуть продукцію Веста з продажу. [30]

"Adidas не потерпить антисемітизм чи будь-які інші заклики до ненависті, - йдеться в офіційній заяві компанії. - Нещодавні висловлювання та дії неприйнятні, сповнені ненависті та небезпечні, вони йдуть в розріз із цінностями, яких дотримується наша компанія, такими як інклюзивність, взаємна повага та справедливість". [30]. Таким вчинком компанія ще раз наголосила на важливості дотримування власних цінностей таких як інклюзивність та толерантність. Бренд готовий йти на зниження фінансових показників та втрачати клієнтів, але залишатися вірними своїм цінностям та зберігати повагу та довіру від суспільства.

Ще один бренд, котрий додає інклюзивність у свій арсенал, це Tommy Hilfiger – відомий бренд, який запусив лінію інклюзивного одягу в співпраці з

американською компанією "Runway of Dreams". Кожен елемент з цієї колекції дизайнується з урахуванням потреб людей з різними типами інвалідності. У 2018 році Tommy Hilfiger випустив унікальну весняно-літню колекцію. Сюди входять моделі з інноваційними та регульованими деталями. Це магнітні кнопки, спеціальні отвори для рук і ніг, банджі та застібки-липучки. Колекція включає 37 чоловічих і 34 жіночих предмети одягу. У кампанії колекції взяли участь паралімпійський чемпіон Джемері Кемпбелл, шеф-кухар Джамерія Джосс, лайфстайл-блогер Мама Какс і танцівниця Челсі Гілл. []

Microsoft — це бізнес, який вважає інклюзивність важливою частиною свого бренду. Для того, щоб працівники з обмеженими можливостями мали можливість продуктивно працювати та розвиватися, Microsoft має програму для роботи з людьми з обмеженими можливостями, яка складається з кількох етапів. Крім того, бізнес пропонує багатопрофільну стратегію розробки програмного забезпечення та продуктів.

Starbucks – прагне сприяти інклюзивній атмосфері як для своїх споживачів, так і для своїх співробітників. Щоб гарантувати кожному співробітнику рівні можливості для кар'єрного зростання Starbucks запровадила програми навчання та підтримки для людей з обмеженими можливостями.

Британський Vogue присвятив цілий номер людям з обмеженими можливостями. Вперше в історії Vogue героєм британського журналу стала людина з інвалідністю. Для випуску за травень 2023 року Vogue створив одразу п'ять обкладинок, серед яких актриса Сельма Блер, перекладач жестової мови Джастін Майлз, письменниця та активістка Шинейд Берк, а також модель Аарон Росс Філіп і згадана Еллі Голдштейн. Сам номер присвячений 19 людям з інвалідністю, які працюють у сфері моди, спорту, мистецтва та займаються громадською діяльністю. «У Великій Британії живуть близько 16 мільйонів людей з обмеженими можливостями, і мільйони людей з видимими або невидимими обмеженими можливостями живуть разом з нами. Настав час для нас усвідомити, хто ми є як суспільство, і для моди створити краще, доступніше

та інклюзивну індустрію», — написав у своїй колонці головний редактор Едвард Еннінгфол [23]. Завдяки тісній співпраці Vogue з Королівським національним інститутом для сліпих випуск також надрукований шрифтом Брайля.

Українська мода та інклюзія. Українська індустрія моди також «на шляху» до інклюзії. Наприклад, чи знаєте ви, що українка Олександра Кутас була першою моделлю в світі, яка вийшла на подіум в інвалідному візку? Влітку 2015 року дівчина вперше взяла участь в Ukrainian Fashion Week, де познайомилася з багатьма модниками. Разом із фотографом Андрієм Сарімсаковим Олександра організувала в Києві фотовиставку «Рвіть свої кайдани», яка також була представлена під час Ukrainian Fashion Week. Фешн-проект, який має на меті зламати стереотипи суспільства щодо людей з інвалідністю, отримав чимало схвальних відгуків українських та міжнародних видань. "За 25 років з моменту заснування UFW ми говорили про гендерну рівність, расизм та інклюзивність. Сьогодні я пропоную поглянути на інклюзивність у модній індустрії ширше. І світова, і українська мода проповідує відкритість та доступність – це чудово тренд, який дозволяє отримати естетичний та освітній досвід, а також надихнути та розкрити свій творчий потенціал», – зазначила Ірина Данилевська, співзасновник та генеральний директор Ukraine Fashion Week []. Інклюзивність та толерантність — це ті напрями, які є пріоритетними у сучасному суспільстві і стосуються абсолютно всіх сфер життя. Це про сприяння рівного доступу до можливостей та нагадування про те, що кожна людина унікальна по своїй природі, про унормованість людських відмінностей та сприйняття даного процесу як позитивного.

2.2. Безбар'єрність як нова суспільна норма. Довідник безбар'єрності за ініціативи першої леді Олени Зеленської

«Я завжди підкреслюю, що безбар'єрність – це нова норма, рівні можливості для всіх людей і доступність. Один з важливих елементів

безбар'єрності – безбар'єрна мова. Це мова, у якій немає слів чи фраз, що демонструють упереджене, стереотипне або дискримінаційне ставлення до певних людей чи груп. Людина – завжди у фокусі. Довідник стане посібником з коректного спілкування, де занотована етика спілкування», – зазначила Олена Зеленська під час презентації [26]. Довідник безбар'єрності або як його також називають альбом безбар'єрності – це практичний посібник, який рекомендує та на прикладах ілюструє як міське середовище має бути здатним до комунікації з різними користувачами, зокрема з людьми з постійними або частковими порушеннями здоров'я, літніми людьми, маломобільними верствами населення. Це ініціатива та та флагманський проєкт першої леді Олени Зеленської, створений у співпраці з громадськими організаціями, правозахисниками, психологами, батьками, які виховують дітей з інвалідністю, українськими та іноземними експертами. Аналітичну та технічну підтримку проєкту надала громадська організація "Безбар'єрність". Творці довідника наголошують на тому, що є декілька видів безбар'єрності і безбар'єрність існує не тільки фізична, а і соціальна, економічна, освітня. Це філософія свідомого суспільства, а також внутрішня готовність створювати обладнане і зручне середовище навколо як у фізичному плані, так і в моральному.

Альбом безбар'єрності готувався командою першої леді України разом з громадською організацією і мав бути запущений у друк до повномасштабного вторгнення. Вперше його було презентовано на Франкфуртському книжковому фестивалі. Надрукований збільшеним шрифтом та мовою Брайля для людей з порушенням зору. Також там є спеціальні QR-коди, за допомогою яких можна передивитись зміст жестовою мовою, ілюстрації також створені за принципами безбар'єрності. Довідник не є розповсюдженим у книжкових магазинах, його можна знайти бібліотеках, а загалом він є з відкритим кодом – це означає, що туди постійно вносяться зміни і він є доступним для користування у електронному вигляді. Автори наголошують на сучасності даного підходу, коли

головне не книжка, а новизна внутрішньої інформації, котра постійно поновлюється та додається, враховуючи світові зміни.

З самого початку планувалося, що презентація друкованого Довідника відбудеться на Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал» у травні 2022 року в Києві. Так, за тиждень до початку повномасштабної війни було домовлено із видавництвом у Харкові про передачу у друк книги.

Утім, 24 лютого Росія розпочала повномасштабне вторгнення. У перші ж дні Харків опинився у зоні бойових дій, видавництво втратило можливість працювати. Плани друкувати книгу було заморожено, але не скасовано.

У жовтні 2022 року перша леді Олена Зеленська презентувала на Франкфуртському книжковому ярмарку друкований «Довідник безбар'єрності».

Олена Зеленська розповіла про ініціативу в інтерв'ю Brigitte – найбільшому жіночому журналу в Німеччині, який видається з 1886 року, накладом 800 тис. примірників. Перша леді зазначила, що безбар'єрність стала важливою для України ще до російського вторгнення.

«Ми вже давно визначили для себе, що найголовніше в державі – це людина. Філософією держави має бути людиноцентричність. А для цього людині треба дати всі можливості. Моєю роботою було сприяти цим можливостям. Безбар'єрність – це не лише фізичні перепони, це ще й психологічні перестороги, упередження, економічна нерівність, наприклад, нерівна оплата. Ми боролися з усіма цими перешкодами: створювали дружній простір, домагалися рівної оплати праці та працевлаштування для всіх, незалежно від статі та фізичного стану, боролися з упередженнями та насильством – фізичним і психологічним», – розповіла вона.

Водночас, як зауважила перша леді, із російським вторгненням безбар'єрність набула ще більшої актуальності й нового значення.

«Бо агресія створила ще більше бар'єрів. Ще більше фізичних – бо щодня все більше дорослих і дітей травмується від обстрілів, втрачає руки і ноги. Ще більше психічних бар'єрів – бо сьогодні майже кожен українець переживає стрес через війну. Ще більше економічних бар'єрів – бо люди втрачають житло, роботу, бізнес. Але ми – не Росія. Ми хочемо, щоб наші люди мали всі можливості, були здоровими. Наш принцип – людина в центрі всього. Ми відправляємо людей на протезування і створюємо національну програму психічного здоров'я, щоб кожен за потреби міг отримати відповідні послуги. Ми відновлюємо країну, щоб після нашої перемоги люди мали кращі можливості», – сказала Олена Зеленська. Гід з безбар'єрного спілкування «Довідник безбар'єрності» з'явився у вересні 2021 року в електронному форматі. Він у доступній формі пояснює, чому не можна обмежуватися пандусами, якщо хочемо жити у безбар'єрному світі, а також, чому мова спілкування дуже важлива.

Посібник був створений за ініціативою першої леді Олени Зеленської у співпраці з громадськими організаціями, правозахисниками, психологами, батьками, які виховують дітей з інвалідністю, українськими та міжнародними експертами.

«У комунікації приховано набагато більше сенсів, ніж нам здається. Цей довідник допоможе розкрити нові, додаткові смисли, коли в центрі уваги – людина. І це стане першим кроком у формуванні нової етики спілкування», – підкреслила у ході презентації електронної версії Довідника Олена Зеленська.

«Довідник безбар'єрності» – проєкт із відкритим кодом: його електронна версія регулярно збагачується новою актуальною інформацією. Робота з наповнення довідника корисною інформацією триває.

Довідник «розмовляє» українською жестовою мовою. Біля кожної публікації є активний віджет – синій кружечок із зображенням рук всередині. Клікнувши на нього, відкривається віконечко з перекладачем. Для відвідувачів

Довідника, які мають порушення зору, зроблено аудіодискрипцію кожної публікації.

Електронний Довідник складається з розділів, серед яких – «Складові безбар'єрності», «Правила мови», «Словник» та «Безбар'єрний календар». Після повномасштабного вторгнення Довідник було доповнено спеціальним розділом – «У воєнний час», де ще згодом – розділом «Етика взаємодії у періоди стресу».

«Складові безбар'єрності». Розділ простою та доступною мовою розкриває низку понять, які стосуються теми безбар'єрності або дотичні до неї. Зокрема, що таке стереотипи, інклюзія, залучення, недискримінація, толерантність, прийняття, доступність, різноманіття, гендерна рівність, соціальне відторгнення, універсальний дизайн тощо.

«Правила мови». У розділі наведені та пояснені принципи безбар'єрної мови – мови, в якій відсутні слова, фрази, що демонструють упереджене, стереотипне або дискримінаційне ставлення до людини.

Наприклад, дотримуйтеся принципу «спочатку людина». Тобто у фразах та висловах спочатку згадуйте людину, а далі вже її ознаки, якщо це потрібно (людина з інвалідністю, людина з ДЦП, людина з синдромом Дауна). Якщо ж ми говоримо, наприклад, «інвалід», ми по суті знеособлюємо людину, зводимо її особистість до якоїсь одної характеристики. Але насправді це не так.

З розділу «Словник» можна дізнатися, чи коректно вживати ті чи інші слова стосовно різних людей.

Наприклад, чому правильно говорити «незрячі», а не сліпі? Експерти говорять, що слово «сліпий» некоректне, тому що таврує людину за ознакою однієї дисфункції. Крім того, воно несе в собі вже деяку метафоричність. Ми говоримо «сліпі люди», коли маємо на увазі, що хтось не помічає очевидних речей, але не через порушення зору, а через небажання чи обставини. Ось такі узагальнення є нашою типовою помилкою, яка таврує. Якщо ми говоримо про людину з повною втратою зору, можна вживати термін «незряча людина».

«Безбар'єрний календар» розповідає про важливі дати, визначні і пам'ятні дні, на які варто звернути увагу. У розділі пояснюється, для чого їх запроваджено, як потрібно відзначати та коли привітання є недоречними.

Спеціальний розділ «У воєнний час» містить поради та інструкції, актуальні зараз для найуразливіших категорій населення – сімей з дітьми, людей старшого віку та їхніх близьких, людей з інвалідністю.

Наприклад, як подбати про дитину в укритті; як діяти, якщо дитина побачила щось шокуюче й налякана; як підтримати дитину в дорозі; куди звертатися батькам дітей із важкими захворюваннями; як переконати людину старшого віку спуститися в укриття; як і де дістати ліки людині старшого віку; як батькам налаштувати на дорогу дитину з аутизмом; як налагодити комфортний побут дитини з аутизмом на новому місці тощо.

«Етика взаємодії у періоди стресу» – ще один спеціальний розділ, який зібрав техніки із самопомоги та турботливої підтримки тих, хто поруч. Він, наприклад, відповідає на питання, як розпізнати стрес – у себе та тих, хто поруч; як справлятися зі стресом за допомогою дихання; як звільнитися від напруги в тілі; як навчити інших допомагати собі; як слухати, щоб підтримати людину.

Тут також є розділ з порадами щодо етики взаємодії з різними людьми, бо коли ти у стані стресу, кожен жест, кожне слово, навіть тон голосу впливають на те як відчуватиме себе людина поруч з нами. Ви дізнаєтеся, чи доречно підвищувати голос, коли спілкуєшся з людиною із порушеннями слуху. «Пішли зі мною» чи «поїхали зі мною» – як коректно запрошувати до прогулянки людину на колісному кріслі. Чи можна брати під руку незрячу людину, якщо, наприклад, вона попросила вас допомогти їй перейти на інший бік дороги? Альбом безбар'єрних рішень – практичний посібник, який рекомендує та на прикладах ілюструє як міське середовище може бути дружнім до різних користувачів, зокрема й людей з тимчасовими чи постійними порушеннями здоров'я, дорослих

з маленькими дітьми, літніх людей, людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Його створено разом з архітекторами, спеціалістами у сфері будівництва та містопланування, науковцями у сфері людського різноманіття, представниками громадянського суспільства та маломобільних груп населення.

Альбом підказує як наші міста можуть стати дружніми до тих, хто має підвищену чутливість до світла та звуків, хто повертається із зони бойових дій і потребує реабілітації, хто після вимушеної евакуації планує повернутися додому з маленькими дітьми. Усі ми періодично буваємо маломобільними й потребуємо зручного й комфортного простору навколо. В умовах повномасштабної війни ця потреба лише загострилась.

Посібник складається з чотирьох розділів: доступні ганки та підвір'я, вулична інфраструктура, громадський простір, громадські будівлі та споруди. Усі вони мають рекомендації з урахуванням реалій воєнного часу та безпекових потреб.

Альбом стане у пригоді архітекторам, проектувальникам, будівельникам, замовникам, держслужбовцям, активістам та усім тим, хто опікується рівнем якості реалізації просторів.

2.3. Важливість толерантності до ЛГБТ спільнот в Україні, зокрема у військовій сфері

Національний демократичний інститут в Україні та КМІС опублікували дослідження «Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України». У цьому дослідженні було опитано 2508 громадян України. Вони розповіли про свої погляди на демократію, політичну ситуацію та права людини, зокрема для ЛГБТ-спільнот. У ході дослідження було виявлено, що 58% українців підтримують права ЛГБТ, 56% - підтримують право на цивільне партнерство, 54% - підтримують право на укладання шлюбу [29]. Загалом, дане

дослідження оцінюється як позитивне та показує, що українці готові до змін та підтримки рівних прав. Що стосується громадян, котрі проти – загалом ця аудиторія поділилась на два типи. Перший заявляє про непотрібність даної теми під час війни. Другий – без аргументовано проти, яскраво виражаючи свою агресію. Ці дві ланки суспільства можна відслідкувати продивляючись коментарі під постами про ЛГБТ, зробивши власний невеличкий аналіз.

Аспірантка факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини, психологиня та військова ЗСУ написала на власній сторінці у соціальній мережі Twitter «Сьогодні день камінауту. Мого друга військового не пускають до його хлопця у реанімацію, адже вони не родичі. Загинула військова медичка і в її жінки можуть забрати семирічну доньку, бо за документами це чужа дитина. Разом з сотнями тисяч людей я чекаю на закон про одностатеві шлюби», написала Аліна Сарнацька [28]. ТСН опитало ЛГБТ-військових про те, як вони переживають з приводу проблеми відсутності законодавства пов'язаного з офіційного шлюбу між ЛГБТ. “Мене теж мобілізували, – каже Андрій Кравчук, військовий ЗСУ. – Коли я мав йти до військкомату, я зрозумів, що мій чоловік, з яким ми прожили 25 років, з яким ми поділяли всі наші радості та лиха, – він абсолютно чужа для мене людина з точки зору нашої держави. І в разі чого він залишиться без нічого – з того, що маю я”.

“Дуже багато на війні і бі, і лесбійок, і геїв. Дуже багато в кого є пари, деякі служать навіть разом в одному батальйоні, – стверджує військовослужбовець Олег. – На жаль, я знаю такі історії, коли люди вмирили. І ти не можеш забрати тіло, ти нічого не можеш, тому що ти ніхто, до побачення”. [28]

Це питання також підняли онлайн-новини Svidomi_ua разом з Kharkivpride, випустивши пост на інстаграм-сторінці з підписом «Чи на часі права ЛГБТ, коли йде війна?» [29]. Доводячи суспільству факти про те, що війна вкотре підкреслила важливість даної теми, тому що партнери ЛГБТ-військових за законом не можуть забрати тіло партнера або поховати, прийняти життєво важливе рішення, якщо партнер у непритомному стані, доглядати дитину партнера або партнерки, якщо той пішов на фронт, опікуватися дітьми загиблої

або пораненої людини. Всі ці вище написані дії можуть виконувати тільки офіційно одружені партнери, а в Україні немає закону, який дозволяє право на одностатеві шлюби.

Боротися за ці права почав Kharkivpride і оголосив мітинг у прифронтовому місті Харків з наголосом на цінностях українського суспільства, щоб продемонструвати світу відмінність українського суспільства від тоталітарного режиму та демократії РФ. Також метою даного заходу була демонстрація свободи, рівності, поваги до різноманіття та толерантності, інформації про рівні права для всіх, незалежно від сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Висновки до розділу 2

Отже, рівні права та інклюзивність – це забезпечення рівних прав і захисту для людей ЛГБТ і є важливим аспектом будь-якої демократичного суспільства. Гарантування недискримінаційних законів, доступу до освіти, охорони здоров'я, працевлаштування та інших основних послуг є необхідним для створення інклюзивного середовища. Розуміння та сприйняття: важливо, щоб суспільство розуміло та сприймало різноманіття сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Це сприяє створенню толерантного та прийняттого середовища, де ЛГБТ-особи можуть бути собою без страху відверто висловлюватися та жити повноцінним життям. Безпека та захист: забезпечення безпеки та захисту ЛГБТ+ осіб є надзвичайно важливим аспектом. Це означає боротьбу з насильством, гомофобією та трансфобією, а також забезпечення правоохоронних органів та судової системи, які дійсно захищають права та інтереси ЛГБТ+ спільноти. Підтримка та допомога: надання підтримки, порад та доступу до соціальних служб, психологічної допомоги та групових програм є важливими аспектами для ЛГБТ-осіб.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ У БЛАГОДІЙНИХ ЗАХОДАХ

3.1. Загальна характеристика проєкту

Просування благодійного івенту на тему "інклюзивність" в соціальних мережах відіграє ключову роль у залученні уваги та мобілізації широкої громадськості. Інтернет та соціальні медіа надають зручні та потужні інструменти для комунікації, співпраці і поширення інформації про благодійну подію. Ось деякі загальні характеристики просування в соціальних мережах благодійного івенту на тему "інклюзивність". Проєкт "благодійний івент на тему інклюзивності. Просування благодійного заходу в соціальних мережах" є ініціативою, спрямованою на підтримку інклюзивного суспільства та залучення громадськості до питань рівності та дотримання прав людей з особливими потребами.

Головна мета проєкту - збір коштів для фінансування програм, послуг та ініціатив, які сприяють створенню інклюзивного середовища для всіх людей. Це може включати підтримку освітніх проєктів, розвиток доступної інфраструктури, підготовку фахівців, розробку інклюзивних програм та багато іншого.

Одним із ключових елементів проєкту є просування благодійного заходу в соціальних мережах. Соціальні мережі стали потужним інструментом комунікації, який дозволяє досягти великої аудиторії швидко й ефективно. Проєкт буде активно використовувати популярні соціальні платформи, такі як Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn та інші, для розповсюдження інформації про івент, залучення учасників, збору коштів та мобілізації підтримки.

Стратегія просування в соціальних мережах включатиме такі елементи: створення привабливого контенту: розроблено цікаві, змістовні та візуально

привабливі пости, фотографії, відеоролики та інші матеріали, які висвітлюватимуть цілі та значення проєкту, інформацію про благодійний івент, розповідатимуть історії успіху та досвід людей з особливими потребами. Контент буде оптимізований для різних соціальних мереж. Благодійний івент на тему "Інклюзивність" є спеціальним заходом, призначеним для підтримки та сприяння ідеї інклюзивного суспільства, де кожна людина, незалежно від своїх особистих особливостей та можливостей, має рівні права та можливості для повної участі в житті суспільства.

Цей благодійний захід ставить перед собою такі цілі:

1. Просвітити громадськість: захід намагається підвищити усвідомленість суспільства про інклюзивність і важливість створення рівних умов для всіх людей. Це може здійснюватись за допомогою презентацій, лекцій, панельних дискусій та інших форматів, що допомагають поширити знання про інклюзивність та навчити сприймати різноманітність.

2. Підтримка інклюзивних організацій: благодійний захід збирає кошти на підтримку організацій, які працюють над створенням інклюзивного середовища. Ці кошти можуть використовуватись для фінансування програм, послуг та ініціатив, спрямованих на покращення життя людей з особливими потребами та інших вразливих груп.

3. Розбудова партнерства: захід є майданчиком для об'єднання людей, організацій, бізнесу та громадських діячів, які поділяють спільну мету створення інклюзивного суспільства. Це може створити нові партнерські зв'язки, взаємодію та співпрацю, які сприятимуть подальшій підтримці інклюзивних ініціатив і проєктів. Захід надає можливість зустрітися, обмінятися досвідом та ідеями, а також спільно виробляти стратегії та плани дій для підвищення рівня інклюзивності в різних сферах життя.

4. Стимулювання змін: благодійний захід на тему "Інклюзивність" виступає як каталізатор для позитивних змін в суспільстві. Він підтримує новаторські підходи, проєкти та ініціативи, які спрямовані на розширення

доступу до освіти, робочих місць, культурних заходів та інших сфер життя для всіх людей.

5. Створення свідомого середовища: захід сприяє створенню середовища, де кожна людина відчуває себе впевненою і прийнятою. Він спонукає до розуміння та прийняття різних форм різноманітності і сприяє побудові толерантного та включного суспільства.

Благодійний захід на тему "Інклюзивність" має на меті змінити ставлення суспільства до різних людей та створити основу для рівних можливостей та участі. Він мобілізує ресурси, залучає увагу громадськості та створює платформу для співпраці та спільної дії на шляху до інклюзивного майбутнього.

3.2. Розробка стратегії заходу

У першу чергу ми почали шукати приміщення для проведення заходу. Найважливішим було обрати приміщення у безпечному місці, тобто у сховищі, та щоб приміщення було повністю інклюзивно облаштоване (пандуси та ліфти). Тому ми обрали MacPaw Space (вул. Антоновича, 81). Там є всі необхідні умови для людей на візочку та місце розташоване у сховищі. Також було стабільне підключення до електромережі, підключення до інтернету.

Учасники: модератори (обласна лідерка), представники місцевої влади.

Запрошені: Представники місцевої ради, представники бізнесу, громадські організації, які опікуються темою безбар'єрності у різних сенсах, представники ЗМІ. Оформлення локації було складене з заставки на екрані «Довідник безбар'єрності», було також показано два відеоролики, котрі демонстрували як створювався довідник та чому це важлива та актуальна тема.

Технічне оснащення локації було таким – на головний екран було виведено відеозвернення Олени Зеленської, ролик про друк довідника. Розміщення екранів – головна сцена. Був забезпечений якісний та професійний звук та налаштовано пряму трансляцію. Також відбувалися професійна фото- та відеозйомка для подальшої посткомунікації з цими матеріалами. Формат заходу:

панель, відкрита розмова. Також важливим комунікаційним елементом була наявність сурдоперекладу.

(Головний екран з QR-кодом, котрий було виведено)

(Головна сцена з ведучими та сурдоперекладачем).

3.2. Посткомунікація з матеріалами

Мною було написано пост у паблік на Фейсбуці «Слуга Народу – команда Зеленського у Києві» та в паблік «ЗеЖінки-Київ» (фото додаю).

Також мною було змонтоване відео з найголовнішими моментами заходу. У відео було вирізано обмовки ведучих та депутатів, ролик було змонтовано та схвалено керівником.

Висновки до розділу 3

Успішне створення та просування інклюзивності у благодійних заходах вимагає системного підходу та планування. Необхідно ретельно вивчити потреби та очікування цільової аудиторії, включаючи людей з різними формами інвалідності, маргіналізовані групи та осіб з різноманітними потребами. Забезпечення фізичної доступності є ключовим аспектом інклюзивності на благодійних заходах. Важливо обирати простори та місця проведення, які відповідають нормам доступності для осіб з різними видами обмежень. Наприклад, наявність пандусів, підйомних пристроїв, інформаційних матеріалів у доступних форматах тощо. Розробка інклюзивних програм та активностей є важливою складовою успіху благодійних заходів. Необхідно враховувати потреби та інтереси різних груп учасників, забезпечувати можливість активної

участі та взаємодії. Наприклад, включення різноманітних розважальних активностей, майстер-класів, спікерів, які відображають різні ідентичності та досвіди. Комунікація та просування інклюзивних благодійних заходів має бути основана на принципах рівності, поваги та прийняття. Важливо використовувати мову, яка враховує різноманіття та не допускає стереотипів або дискримінації.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі була проведена детальна аналітична робота щодо питання інклюзивності. Було досліджено теоретичні основи і практичні аспекти створення інклюзивного середовища, яке сприяє прийняттю та участі всіх людей, незалежно від їхньої різноманітності.

На основі проведених досліджень можна зробити наступні висновки: інклюзивність є необхідною складовою суспільства. Вона забезпечує рівні можливості для всіх людей, зменшує соціальну відчуженість та сприяє побудові більш справедливого та гуманного світу.

Створення інклюзивного середовища потребує врахування різноманітності людей, зокрема за ознаками статі, віку, раси, етнічності, інвалідності, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Важливо працювати над інклюзивними нормами, стереотипами та дискримінацією, щоб кожна людина могла відчувати себе повноправним учасником суспільства.

Інклюзивна освіта є ключовим елементом розвитку інклюзивного суспільства. Вона повинна забезпечувати доступ до якісної освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей та потреб. Необхідно вдосконалювати методики навчання, враховуючи індивідуальні потреби учнів та забезпечуючи їхню активну участь у навчальному процесі.

Ефективне планування та оцінка інклюзивних заходів є необхідною складовою цивілізованого суспільства. Розробка метрик та інструментів оцінки допомагає визначити результативність і ефективність інклюзивних заходів, а також виявити можливі напрямки вдосконалення. Сприяння свідомості та усвідомленню інклюзивних цінностей у суспільстві є постійним процесом.

Важливо проводити інформаційну роботу, освітні кампанії та події, спрямовані на зміну уявлень та стереотипів, а також на підвищення рівня свідомості про права та потреби різних груп. Урядова підтримка та розвиток політик інклюзії та безбар'єрності є важливим фактором успіху. Необхідно створювати та впроваджувати законодавство, яке гарантує права та захист осіб з

інвалідністю та інших маргіналізованих груп, а також сприяє створенню інклюзивного середовища. Фінансова підтримка та ресурси є важливими для реалізації інклюзивних проектів.

Урядові органи, благодійні фонди та приватні організації повинні сприяти фінансуванню та розвитку інклюзивних програм і ініціатив, а також надавати доступність до ресурсів та фінансових інструментів для громадських організацій. Постійний моніторинг та оновлення стратегій інклюзивності є необхідними для впровадження змін та вдосконалення процесів. Суспільні потреби та контекст постійно змінюються, тому важливо здійснювати оцінку і коригування інклюзивних стратегій та програм з метою досягнення більшої ефективності та відповідності потребам суспільства.

У дипломній роботі було проведено детальне дослідження та аналіз питань інклюзивності та безбар'єрності. Висновки, які були зроблені, підкреслюють важливість інклюзивних практик у всіх сферах суспільства та необхідність сприяння рівним можливостям, прийняття та участі всіх людей, незалежно від їхньої різноманітності та потреб. Ці висновки мають практичне значення для розвитку інклюзивного суспільства та створення більш справедливого та гуманного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Al-Zyoudi, M. (2006). Teachers' Attitudes Towards Inclusive Education in Jordanian Schools. *International Journal of Special Education*, 21(2).
2. Blackman, S. (2016). Barbadian Students' Attitudes Towards Including Peers With Disabilities in Regular Education. *International Journal of Special Education*, 31(1).
3. Flem, A. & Killer, C. (2000). Inclusion in Norway: a study of ideology in practice. *European Journal of Special Needs Education*, 15(2), 188-205.
4. Florian, L. (2014). "What Counts as Evidence of Inclusive Education?" *European Journal of Special Needs Education* 29(3), 286-294.
5. Волгіна О. М. Соціальний супровід людей з інвалідністю на робочому місці : посібник / О. М. Волгіна, О. Л. Іванова ; ПРООН в Україні, Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні». – Київ : Ваіте, 2018. – 36 с.
6. Гендерний аудит доступності : методичні рекомендації / Л. Ю. Байда, Я. В. Грибальський ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. – Київ, 2018. – (травень). – 72 с.
7. Державна соціальна програма забезпечення рівних прав можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року / Кабінет Міністрів України. – Київ, 2018. – 30 с.
8. Дитина з особливими потребами: Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна педагогіка : журнал / гол. ред. В. Андреева. – 2018.
9. Дітям про Конвенцію ООН : про права людей з інвалідністю / Агенство ООН у справах біженців ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. – Київ, 2017. – 10 с.

10. Доступність є важливою? Чому / Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. – Київ, 2012. – 22 с.
11. Доступність та універсальний дизайн : навчально-методичний посібник / В. О. Азін, Л. Ю. Байда, Я. В. Грибальський ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України ; Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». – Київ, 2013. – 128 с.
12. Інвалідність і здоров'я: як покращати послуги для жінок з інвалідністю в сфері охорони здоров'я : практичний посібник. / за ред. О. Красюкової-Еннс ; Корпорація Інститут досліджень та тренінгів. – Київ, 2016. – 64 с.
13. Інвалідність та суспільство : навч.-метод. посібник / кол. авторів: Л. Ю. Байда, О. В. Красюкова-Еннс, С. Ю. Буров [та ін.] ; Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. – Київ, 2012. – 216 с.
14. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю / Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. – Київ, 2017. – 64 с.
15. Нічого для нас без нас : poradnik для громадських організацій людей з інвалідністю / Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. – Київ, 2016. – 60 с.
16. Нічого для нас без нас : посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю / упоряд.: В. О. Азін, Л. Ю. Байда, П. М. Ждан, [та ін.] ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України ; Британська Рада. – Київ, 2015. – 98 с.
17. Працевлаштування та зайнятість людей з інвалідністю : довідник для роботодавців / упоряд.: Т. В. Семигіна, О. Л. Іванова ; Програма розвитку ООН, 2010. – Київ, 2010. – 140 с.

Електронні ресурси:

18. Adidas розірвала стосунки з Канье Вестом, і він більше не мільярдер. У чому суть скандалу – режим доступу:
<https://www.bbc.com/ukrainian/news-63401653>

19. The Importance of Inclusion – режим доступу:
<https://www.futurelearn.com/info/courses/study-melbourne/0/steps/265821>
20. The Importance of Inclusiveness, Diversity, and Belonging in the Workplace – режим доступу до ресурсу:
<https://www.uxmatters.com/mt/archives/2022/01/the-importance-of-inclusiveness-diversity-and-belonging-in-the-workplace.php>
21. The importance of social inclusion – режим доступу:
<https://www.sacredheartmission.org/news/the-importance-of-social-inclusion/>
22. ДПП — чи не єдиний шанс будувати міста мрії в пострадянській державі – режим доступу до ресурсу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/dpp--chi-ne-ediniy-shans-buduvati-mista-mriyi-v-postradyanskiy-derzhavi.html>
23. Компанія Mattel випустила першу ляльку Барбі з синдромом Дауна[Електроний ресурс] Суспільне Новини – режим доступу:
<https://susplne.media/457179-kompania-mattel-vipustila-persu-lalku-barbi-z-sindromom-dauna/>
24. КОРЕКТНА МОВА: ЯК ГОВОРИТИ ПРО ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ? – режим доступу: <https://hubz.ua/ekspertna-dumka/prosto-pro-skladne/korektna-mova-yak-govoryty-pro-lyudej-z-invalidnistyu/>
25. МОДА ТА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ: ЯК ЗМІНЮЄТЬСЯ ІНДУСТРІЯ?[Електроний ресурс] – режим доступу: <https://hubz.ua/news/moda-ta-inklyuzyvnist-yak-zminuyetsya-industriya/>
26. ПЕРША ЛЕДІ ОЛЕНА ЗЕЛЕНСЬКА ПРЕЗЕНТУВАЛА «ДОВІДНИК БЕЗБАР'ЄРНОСТІ» - режим доступу: <https://oda.od.gov.ua/persha-ledi-olena-zelenska-prezentovala-dovidnyk-bezbaryernosti/>
27. ПРЕЗЕНТОВАНО ДРУКОВАНУ ВЕРСІЮ «ДОВІДНИКА БЕЗБАР'ЄРНОСТІ» - режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/prezentovano-drukovanu-versiyu-dovidnika-bezbaryernosti>
28. Сім'я поза законом: як захистити свої права під час війни, якщо ви в одностатевому або цивільному шлюбі – режим доступу:

<https://tsn.ua/ukrayina/sim-ya-poza-zakonom-yak-zahistiti-svoyi-prava-pid-chas-viyni-yakscho-vi-v-odnostatevomu-abo-civilnomu-shlyubi-2275882.html>

29. Як в Україні змінилося ставлення до ЛГБТ. Опитування – режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/06/1/248914/>

30. У Харкові пройшов ЛГБТ-прайд у вишиванках – режим доступу: <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/u-kharkovi-proyshov-lhbt-prayd-u-vyshyvankakh>